

IOLANDA BATALLÉ

La
memòria
de les
formigues

labutxaca

Iolanda Batallé Prats

La memòria de les formigues

Columna
Barcelona

© Iolanda Batallé Prats, 2008

La primera edició d'aquesta obra
es va publicar a Ara Llibres l'any 2009

Primera edició en aquest segell: novembre del 2023
© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.,
labutxaca

Fotocomposició: Grup62
DIPÒSIT LEGAL: B. 17.565-2023
ISBN: 978-84-19107-88-6

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraiem que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Netejo la sorra de la platja. És com fer dibuixos amb les mans, però en gran. Mentre treballo no sento les onades perquè el soroll de la màquina és massa fort, però a estones apago el motor i escolto. Aprenc a reconèixer la música secreta del meu ofici: el so del mar i del motor. Abans feia una altra feina; totes les feines s'haurien de fer bé: la dignitat d'una activitat depèn de l'actitud interior amb què s'afronta. Avui dibuixaré un rap gegant. No és fàcil fer-ho amb un tractor com aquest, però què hi ha que sigui fàcil? I ara mateix dibuixar un rap gegant em dona ganes de viure.

Es poden perdre les ganes de viure? Conec gent a qui li ha passat; gent que les perd i no les recupera mai més. Ni dibuixant un rap gegant ni res de res. És una pèrdua que no s'oblida perquè fa mal.

Possiblement tots les perdem alguna vegada i en canvi a les escoles no se'n parla. A la meva filla la mestra no li parla mai de les ganes de viure; i encara menys de la seva desaparició. A les escoles (en general) es parla poc de les coses més íntimes. No sembla que la intimitat sigui matèria d'estudi, i en canvi tots estem fets d'aquesta intimitat. La veritat és que la Maria té unes ganes de viure que no se les acaba. La

Maria és la meva filla, té sis anys. Potser els nens són els únics humans que no les perden mai, les ganes de viure. Però durant l'adolescència (i després) tot canvia.

Ningú no parla d'aquesta pèrdua i molt menys de la seva conseqüència màxima: el suïcidi. Quan algú mor de suïcidi (una mort com qualsevol altra perquè un cop ets mort tant hi fa com hakis arribat a aquest estat), sovint els familiars ho amaguen. Perquè si ets el pare, la mare, o qualsevol familiar proper d'algú que s'ha suïcidat, el primer que sents és culpa, i si no la sents tu l'entorn te la farà sentir ben aviat. No el vas ajudar? No ho vas impedir? Per què no te'n vas adonar? En canvi, no et diuen el mateix amb el càncer. Abans d'arribar al suïcidi passen moltes coses, entre elles la depressió. Però, és clar, la depressió també s'amaga. Encara és molt poca la gent que diu que té una depressió o que n'ha tingut; es mediquen en silenci. Dins del món laboral la depressió fa por. Pots ser un bon professional i tenir una depressió (passa sovint). Però encara avui la majoria de professionals amb depressió no ho diuen. I, és clar, la depressió estigmatitza, i el suïcidi, també. I tot per no haver-ne parlat a temps.

Fins i tot intentem no pensar-hi. Jo hi vull pensar. Per això soc aquí, dins d'aquest tractor de platja, per pensar i explicar allò que no s'explica, però passa. Mentre tingui coses a explicar netejaré la sorra de la platja.

Dins del tractor m'acompanyen una foto de l'àvia en blanc i negre que vaig fer fa molts anys, és un primer pla d'ella a la cuina, té un gran somriure, la mirada una mica perduda i les celles (sobretot l'esquerra) torçades cap avall; una altra foto de l'àvia en color, aquesta al seu pis d'Horta, dient-me

adeu des de la finestra; George the monkey, un mico de peluix de la Maria; un dibuix que em va regalar també ella pel meu aniversari, on es llegeix «feliços trenta-sis dinosaures» i hi sortim tots tres, la Maria, el Jofre (el meu home) i jo. A mi se'm veu amb un gran somriure i, en comparació del Jofre, soc enorme.

Els africans diuen que els nens, fins que comencen a parlar, viuen en els dos mons: el món dels morts i el món dels vius. Jo crec que els poden veure. El nen no té límits, per a ell no existeix l'espai ni el temps. Fa deu minuts, ahir o demà és el mateix. I entre el cos de la mare i el seu no hi ha separació. Amb la paraula desapareixen els morts i apareix l'ego. Però en els seus dibuixos encara s'intueixen els altres mons. La percepció no és realista: la girafa és petita i la formiga gegant, els cargols volen i els vaixells van per terra. Les dimensions: en aquest dibuix jo surto enorme, molt més que el Jofre. Ells pinten el món i la mida representa les seves preferències, crec. De grans també els hauríem de poder veure, però hem desaprès massa: les girafes han crescut i les formigues s'han quedat minúscules, només volen els avions i els vaixells van per l'aigua. Jo no recordo haver vist mai un mort cuinant un pastís en un vaixell al mig del mar.

També hi tinc una foto d'una nena marroquina amb ulls gegants que criden; porta un vestit de flors vermelles, verdes i blaves. I un pòster, que ens van regalar els amics quan vam marxar, de nosaltres tres abraçats a una alzina.

El meu és un tractor com de pagès, gros, amb quatre llums davant i dos darrere que m'il·luminen la platja; i un cinquè

llum al sostre que no para de parpellejar. És de color verd fosc i amb lletres grogues a la banda dreta s'hi llegeix: ASEO URBANO. Del darrere pengen dos cables de metall que aguanten el recollidor, l'eina essencial que allisa la sorra i la dibuixa. El motor fa un ggrrr constant, és com el d'aquella pel·lícula de David Lynch, la de l'avi que travessa els Estats Units amb un tractor per anar a veure el seu germà, *Una història de debò*, em sembla que es deia, el ritme és el mateix. Com aquell, però més potent. M'agrada quan el so és constant: als revolts abaixa una mica el ritme i a les recetes el torna a recuperar. Asseguda dins del tractor penso que hauria de fumar amb pipa. El ritme del tractor és el de la pipa.

Abans feia una d'aquelles feines que es consideren de prestigi i responsabilitat. Aquesta societat on vivim està muntada així: tots treballem per guanyar diners, però alguns a més a més guanyem prestigi. El que passa és que aquestes suposades feines de prestigi i responsabilitat requereixen tant d'un mateix que deixen molt poc temps per pensar. De fet, no deixen temps per pensar, però, és clar, pensar no és un valor en alça; ni tan sols s'ensenya a les escoles. I molt menys pensar en el que ens passa, en el que és i ha estat la nostra vida. En quin sentit té tot plegat. A qui li importa el sentit de tot plegat? Un dia podríem descobrir que res no té sentit i no ens agradaria; per això preferim treballar, enamorar-nos, fer famílies, viatjar o emborratxar-nos, qualsevol cosa abans d'enfrontar-nos a la gran pregunta. A més a més, algú que sàpiga que res no té sentit no interessa a la societat, és una persona perillosa perquè sap que tot és una gran mentida i que tot, per tant, és relatiu. Les escoles ser-

veixen per allunyar-nos de la gran pregunta i les feines, després, també.

Des de petita, el mar m'ajuda a recuperar la pau i l'equilibri. És sempre allà, impertorbable, anant i venint amb el ritme constant de les onades i, te'l miris com te'l miris, cada dia n'aprens alguna cosa. Ara es posa a ploure: als pobles de costa la pluja cau gairebé en silenci, el mar s'empassa el soroll. La vida és un gran complot per evitar que fem res de profit, aquesta és l'única veritat que conec, però no me l'ha dita ningú.

DIARIS DE L'ÀVIA MORTA

Des de la finestra. Aquest matí observava un balcó de davant del meu, on s'ajuntaven tres generacions: fill, mare i àvia. La mare estenia roba mentre l'àvia aguantava a coll aquell petit.

Un pessimisme profund s'ha apoderat de mi. Aquell balcó reduït m'ha provocat una mena d'enfonsament interior: al fons, un habitatge fosc, amb el mínim espai, compartiments especulats, només per moure's el que és just i necessari per al dia a dia, monòton, absurd, on les hores comencen i acaben al compàs del pèndol d'un rellotge. Desitjos de cridar, desitjos de protesta, desitjos de no existir, són els que em produïa aquesta imatge.

I jo què sé? Potser aquesta dona jove, amb melena llarga i rossa, encara lluint el seu camisó de nit, i el seu fill mig vestit són feliços. Qui sap si mentre estenia la roba, amb el seu pensament encara abraçat per una nit d'amor, sentia una felicitat immensa, ganes de riure, d'estimar, de somniar. Potser en aquells moments allà només hi havia el seu cos, però no els seus desitjos bojós carregats de mil fantasies dins d'aquest món interior que cadascú tenim: únic, lliure, incògnit, on ningú altre no pot entrar.

I em pregunto: per què tot això? Ja sé que milers d'éssers superiors al llarg dels segles s'han fet aquesta mateixa pregunta, però no aconsegueixo trobar una lògica per cap banda. És terrible-

ment difícil aconseguir la felicitat davant d'un misteri així. Aquesta bola màgica que domina tot el nostre ésser des que naixem fins que morim, per a què?

NOTA A AQUESTA ENTRADA DELS DIARIS DE L'ÀVIA MORTA:

L'àvia va morir fa uns mesos i em va deixar els seus escrits. Aquells textos que tota la vida li havia vist fer, de vegades a mà, d'altres a màquina, amb l'olivetti grisa que tenia a la sala dels rellotges del seu pis d'Horta. Jo sempre li demanava: «Me'ls regalaràs algun dia?» I el dia va arribar. I ara soc aquí, en aquesta caseta de platja on ens hem instal·lat, destriant-ne alguns per a la meva llibreta. És la primera vegada que puc obrir la caixa dels seus diaris, fins avui no podia, plorava. Bufa vent de mar, el gener en aquesta casa pot ser molt dur i a mi ja fa un mes que m'està sortint tota la tristesa continguda.

Ahir li vaig dir al Jofre que res no tenia sentit i que el millor ja ens havia passat. Imagino que és normal. Al pis de dalt la Maria escolta Leonard Cohen. Fa quatre estius, quan només tenia dos anys, ens va sorprendre posant en *repeat* constant el DVD d'*I'm your man*. Des d'aleshores n'és fan. Sona *Everybody knows*, la meva preferida, la seva és *First we take Manhattan*. Llegir les paraules de l'àvia és una forma estranya de voyeurisme. «Everybody knows the good guys lost. Everybody knows the fight was fixed: the poor stay poor, the rich get rich. That's how it goes. Everybody knows.» Avui sento que ja puc. Les llegeixo, però ja no recordo ben bé com sonava la seva veu.